

ціуму, дасть змогу вирішити питання щодо нестачі інвестиційних коштів для потреб реструктуризації державного сектору вугільної галузі.

Список використаних джерел

1. Амоша О.І. Зарубіжний досвід реструктуризації вугільної промисловості та результати її проведення в Україні / О.І. Амоша, Л.М. Рассуждай, В.В. Полянський // Економіка промисловості. – 2009. – №5. – С. 162-172.
2. Державна цільова економічна програма реформування вугільної промисловості на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]: Проект постанови Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>.

3. Історія економічних учень: хрестоматія / уклад.: В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, А.О. Маслов.; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.

4. Запрошення потенційних інвесторів до участі в тендері для придбання активів вугільновидобувної галузі, що перебувають у державній власності: перелік шахт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>.

5. Cherevatskiy D.Y. Production function of a coal mine and economic efficiency of its operation / D.Y. Cherevatskiy, O.I. Atabyekov // Economic herald of the Donbas. – Donetsk: IEE, 2012. – №4. – P.56-62.

6. Про затвердження Методики розрахунку концесійних платежів [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 639. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

О. Г. Сидорчук

*канд. наук з держ. управління
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президенті України, м. Львів*

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Необхідність швидкого та докорінного реформування базових соціальних інститутів українського суспільства у поєднанні із необхідністю протистояти військовій агресії поставили країну та її регіони, усе наше суспільство перед найбільшими викликами з моменту набуття Україною незалежності. З одного боку, драматичні події, що відбуваються, сприяють згуртуванню і самоусвідомленню української політичної нації, розкривають великий потенціал громадянської самоорганізації, що існує в українському суспільстві. З іншого – ці ж самі події ставлять під загрозу керованість процесів, що відбуваються у суспільстві та загострюють питання забезпечення всіх складових національної безпеки держави та її регіонів.

Однією з таких складових є соціальна безпека українського суспільства, як стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від загроз, що на них впливають [7, с. 27]. Очевидно, що неможливість захистити навіть базові потреби і інтереси громадян створюють соціальну напруженість та, як наслідок, реальну загрозу керованості внутрішніх процесів в державі та можливостям подолання глибокої системної кризи, в якій опинилась Україна. Тому саме забезпечення соціальної безпеки українського суспільства (яка розуміється як складова загальнонаціональної безпеки) доцільно зробити центральним концептом, навколо якого буде структуруватися діяльність всіх гілок влади на всіх її рівнях, бо саме гарантування як мінімум базового рівня соціальної безпеки за її основними складовими є необхідною передумовою прийняття суспільством та успішної реалізації всіх інших реформ.

Вирішувати питання забезпечення соціальної безпеки доводиться в умовах вкрай обмеженої ресурс-

ної бази – фінансової, соціальної, кадрової та ін. Тож необхідним є пошук та реалізація способів мобілізації та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу суспільства, причому в першу чергу – на регіональному та місцевому рівні. В цьому контексті особливого значення набуває досвід мобілізації ресурсів на основі процесів соціальної самоорганізації, набутий українським суспільством протягом останніх двох років. Саме соціальний потенціал громадянського суспільства України та її регіонів став вирішальним чинником, що докорінно змінив вектор розвитку суспільства та дозволив витримати перші місяці збройної агресії на Сході. Зважаючи на це, розвиток та залучення цього потенціалу до процесів реформування та розвитку суспільства наразі має стати одним з основних завдань органів державного управління. В контексті управлінської діяльності це потребує створення системи відповідних механізмів (організаційно-управлінські, правові, економічні, інформаційно-комунікативні, фінансові, кадрові). З урахуванням значної регіональної специфіки України ключовим рівнем розробки та реалізації таких механізмів доцільно зробити регіональний рівень.

Вирішення цього завдання має два ключові аспекти: концептуальний (теоретичний) та практичний. На концептуальному рівні мають бути, по-перше, визначені та проаналізовані структура, стан, національна та регіональна специфіка соціальних ресурсів українського громадянського суспільства в контексті забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях і, по-друге, проаналізовані основні чинники, що впливають на залучення соціального потенціалу інститутів громадянського суспільства. На практичному рівні необхідно розробити та

впровадити систему механізмів розвитку та залучення ресурсів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях.

Проблема полягає в тому, що наразі жоден із значених аспектів не досліджено на рівні, достатньому для розгортання планомірної системної діяльності із розвитку та залучення ресурсного потенціалу інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки України та її регіонів. Зокрема, недостатньо дослідженим є питання переліку та структури основних механізмів, необхідних для розвитку та залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки, які враховували б ситуацію, в якій наразі опинилось українське суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сфері як наукових досліджень, так і практичної діяльності питання соціальної безпеки поступово стає інтегруючим багатоаспектним концептом, що поєднує дослідження і практичну діяльність в різних сферах, які торкаються питань захисту соціальних інтересів особи і суспільства від впливу факторів, які їм загрожують. Так, питання соціальної безпеки використовується при розробці соціальної політики держави, де забезпечення соціальної безпеки розглядається як одна з пріоритетних складових національної безпеки [6, с. 201]; досліджується зв'язок соціальної безпеки із можливостями розвитку особистості [9]; в науковий обіг вводиться поняття «соціальна безпека підприємства [1] та ін. Це свідчить про значний евристичний та інтеграційний потенціал поняття «соціальна безпека» при дослідженні різних сфер соціально-відтворювального процесу у суспільстві, а також про значущість соціальної безпеки для цього процесу. В той же час зв'язок між соціальною безпекою українського суспільства та рівнем розвиненості в ньому громадянського суспільства ще досліджено недостатньо. Власне кажучи, коло питань розвитку громадянського суспільства в Україні є дуже широким і торкається майже всіх аспектів та чинників його розвитку (див, наприклад [2]), але саме дослідження потенціалу українського громадянського суспільства в сфері забезпечення соціальної безпеки та шляхи його залучення тільки починають досліджуватись (див., наприклад, [10]).

Найчастіше питання соціальної безпеки досліджуються у поєднанні з питаннями національної безпеки, відповідно ці питання переважно досліджуються на національному рівні, при цьому регіональному та місцевому рівням приділяється значно менше уваги. [4]. Але, враховуючи значні соціокультурні відмінності регіонів та принципово різні наслідки збройного протистояння у різних регіонах, для України саме регіональний рівень повинен стати ключовим при розробці практичних механізмів забезпечення соціальної безпеки, бо механізми та програми, які ефективно працюють у західних регіонах, можуть не спрацювати в східних. Це, звісно, ні в якому разі не знижує значущість загальнонаціонального рівня забезпечення соціальної безпеки, а лише зміщує центр безпосереднього прийняття рішень та організації діяльності на рівень регіону. Крім того, такий підхід добре узгоджується з процесами децентралізації та демократизації влади, які започатковано в Україні.

Окремим питанням, що потребує вирішення, залишається розробка та впровадження механізмів забезпечення соціальної безпеки суспільства, як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Так, Н.В. Коленда визначає механізм забезпечення соціальної безпеки як цілісну систему, «функціонування якої направлене на перешкодження виникненню, послабленню або подолання загроз соціальній безпеці та підвищення її рівня шляхом впливу органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та самих громадян на соціальні процеси в суспільстві, що пов'язано з використанням ряду методів, заходів, інструментів і важелів з урахуванням загальноприйнятих принципів і критеріїв» [5, с. 142]. В структурі цього механізму автор виокремлює методи (економічні, організаційні, правові), ресурсне забезпечення (фінансове, нормативно-правове, інформаційне, кадрове), а також такі складові, як принципи, інституції, заходи, інструменти, важелі впливу [5, с. 142]. В цілому погоджуючись із таким визначенням, не можна не відзначити його певну статичність та загальний характер – фактично воно являє собою структурований перелік складових частин такого механізму.

Реальне змістовне наповнення такого загального розуміння механізму забезпечення соціальної безпеки та доведення його до рівня практичної діяльності на всіх рівнях (національному, регіональному, місцевому) можливе лише в контексті аналізу складових соціальної безпеки, стану взаємодії суб'єктів її забезпечення та основних чинників, що на неї впливають. Також принципове значення для розробки та впровадження дієвих механізмів залучення ресурсів громадянського суспільства має дослідження структури, стану, динаміки та специфіки цих ресурсів [8]

Мета дослідження – запропонувати систему основних напрямків діяльності та відповідних механізмів розвитку та залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи із змісту законодавства України, соціальна безпека держави та її регіонів повинна спрямовуватись на гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина; зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві; розвитку громадянського суспільства, його демократичних інститутів; створення соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення; розвитку духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення [3].

Події останніх двох років свідчать, що українське громадянське суспільство стає більш зрілим, накопичує власний досвід діяльності, проте одночасно загострюється необхідність у становленні і розвитку політичної і правової культури громадян, колективної і індивідуальної відповідальності за наслідки власних дій. В Україні, з урахуванням досвіду громадської самоорганізації останніх двох років, вже склалися достатні передумови для розгортання діяльності із залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки держави та її регіонів. Зокрема, в Україні наявна доволі велика кількість

інститутів громадянського суспільства (об'єднань громадян, волонтерських рухів), до складу яких входять в тому числі і висококваліфіковані спеціалісти в тих чи інших галузях. Також значною є підтримка діяльності громадського сектору з боку бізнесу та громадян (в першу чергу в контексті захисту територіальної цілісності держави, допомоги вимушеним переселенцям з тимчасово окупованих територій).

Тенденції розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні свідчать, що основним змістом діяльності щодо залучення соціальних ресурсів інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях має стати створення всіх необхідних умов та можливостей для конструктивної соціальної взаємодії усіх суб'єктів забезпечення соціальної безпеки.

Вирішення цього завдання потребує створення дієвих механізмів інституціоналізації взаємодії громадянського суспільства, влади та бізнесу в сфері забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях через реалізацію наступних напрямів діяльності:

1. Створення відповідної інфраструктури взаємодії громадянського суспільства і держави в сфері забезпечення соціальної безпеки, в першу чергу – інфраструктури регіонального рівня.

2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності інститутів громадянського суспільства, зокрема – в сфері забезпечення соціальної безпеки.

3. Забезпечення науково-методичної та інформаційно-комунікативної підтримки практичної діяльності в цій сфері.

4. Забезпечення реальної участі інститутів громадянського суспільства у розробці та реалізації державних програм та стратегій щодо забезпечення соціальної безпеки.

5. Запровадження систем зворотного зв'язку та системи постійного соціологічного моніторингу стану соціальної безпеки в регіонах України по ключових показниках, в тому числі – і щодо участі інститутів громадянського суспільства у вирішенні актуальних соціально-економічних проблем.

Практична реалізація цих напрямів означає необхідність створення системи відповідних взаємоузгоджених механізмів – нормативно-правових, організаційно-управлінських, фінансових, консультативно-методичних, інформаційних та інших – спрямованих на залучення потенціалу громадської самоорганізації та соціальних ресурсів різноманітних інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях.

В свою чергу, ці механізми повинні забезпечити залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства до реалізації наступних пріоритетних завдань щодо забезпечення соціальної безпеки:

- формування відносин суб'єктності між громадянським суспільством, державою, бізнесом щодо забезпечення соціальної безпеки на регіональному рівні, розвиток та реалізація принципів публічно-приватного партнерства, широке залучення до місцевих громад активістів, волонтерів, лідерів громадських об'єднань, представників регіональної еліти, соціально відповідального бізнесу та ін.;

- забезпечення інформаційної безпеки регіонів, в першу чергу – на територіях, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, шляхом мінімізації інформаційних ризиків та небезпек і попередження їх виникнення, посилення контролю над інформаційним простором, в тому числі стимулювання ЗМІ до формування позитивного ставлення суспільства до відновлення Донбасу як найбільш постраждалого регіону та необхідності забезпечення єдності та цілісності України;

- розробка та впровадження відповідної державної політики щодо реінтеграції Донбасу, започаткування соціального моніторингу стану та рівня соціальної напруженості на постраждалих територіях, запобігання виникненню нових конфліктів, зростанню протестного потенціалу;

- всебічне сприяння діяльності та розвитку інститутів громадянського суспільства (громадських організацій, волонтерських рухів) на постраждалих територіях, залучення їх до процесів прийняття та реалізації управлінських рішень, розробка та впровадження відповідних нормативно-правових та організаційно-управлінських механізмів;

- розробка та впровадження механізмів ефективною соціальною комунікації та взаємодії ключових соціальних суб'єктів (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства та бізнесу).

Виходячи із зазначеного вище, серед основних заходів щодо створення інституційних, інформаційно-комунікативних та організаційних механізмів залучення соціальних ресурсів інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на регіональному рівні, доцільно відзначити наступні:

1. Активізація з боку Ради національної безпеки та оборони України взаємодії із інститутами громадянського суспільства та створення з цією метою спеціалізованої постійно діючої робочої групи. Діяльність цієї групи має бути спрямована на забезпечення організаційної, консультативної, інформаційно-комунікативної, науково-методичної, кадрової та іншої підтримки діяльності Ради національної безпеки та оборони України з питань взаємодії з інститутами громадянського суспільства та залучення їхнього потенціалу до забезпечення національної безпеки України, в першу чергу – соціальної безпеки суспільства. Основними завданнями цієї робочої групи можуть стати наступні:

забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства із органами влади щодо залучення потенціалу громадської активності до забезпечення національної (та, зокрема, соціальної) безпеки українського суспільства;

розробка рекомендацій для органів влади різного рівня щодо прийняття законодавчих актів, розробки та реалізації управлінських рішень, а також участь у розробці відповідних національних, регіональних та місцевих стратегій та програм щодо залучення потенціалу громадської активності до процесів забезпечення соціальної безпеки суспільства;

замовлення, сприяння організації та підтримка проведення досліджень стану та динаміки розвитку громадянського суспільства та проявів громадської активності як по Україні в цілому, так і по окремих її регіонах;

експертиза законопроектів, національних, регіональних та місцевих стратегій, програм розвитку щодо їх відповідності вимогам розвитку та участі громадянського суспільства у процесах їхньої розробки та реалізації;

участь у розробці державної та регіональної соціальної політики, розробка в рамках національної, регіональних та місцевих стратегій і програм соціального розвитку систем заходів, спрямованих на накопичення та використання потенціалу громадської участі та інститутів громадянського суспільства.

2. Створення за підтримки Ради національної безпеки та оборони України, Кабінету міністрів України та за участі громадських організацій єдиного національного інформаційно-комунікативного порталу для підтримки і розвитку громадянського суспільства. Основними функціями такого порталу мають стати:

забезпечення оперативного інформування громадськості та об'єднань громадян щодо існуючої нормативно-правової бази їхньої діяльності та змін в ній (зокрема в сфері соціальної безпеки), за необхідності – надання коментарів та роз'яснень відповідними фахівцями;

комунікація та обмін досвідом діяльності (за широким колом питань, в тому числі і з питань взаємодії об'єднань громадян із органами державного управління);

публікація оголошень щодо перспективних соціальних проєктів, гострих проблем, громадських обговорень проєктів нормативно-правових актів та ін., спрямованих на вирішення питань соціальної безпеки суспільства;

забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками діяльності із забезпечення соціальної безпеки;

створення умов доступу до нормативно-правової бази, коментарі спеціалістів щодо її застосування та ін.

Доцільним є створення аналогічних багатofункціональних регіональних Інтернет-порталів як базових інформаційно-комунікативних площадок організації взаємодії всіх соціальних суб'єктів на регіональному рівні, або ж виокремлення регіональних підрозділів на центральному порталі.

3. Створення за безпосередньої участі інститутів громадянського суспільства національної мережі регіональних ресурсно-моніторингових центрів як інструменту забезпечення ефективного та скоординованого залучення потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на регіональному та місцевому рівнях. До основних функцій таких ресурсно-моніторингових центрів можуть бути віднесені:

реалізація пілотних проєктів з метою пошуку дієвих механізмів залучення інститутів громадянського суспільства до вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням соціальної безпеки суспільства;

моніторинг стану та динаміки соціальної безпеки відповідних регіонів (за основними її складовими та напрямками забезпечення), завчасне виявлення існуючих загроз;

забезпечення методологічної, методичної та інформаційно-комунікативної підтримки взаємодії регіональних та місцевих органів влади з інститутами громадянського суспільства та громадськістю щодо питань забезпечення соціальної безпеки на регіональному та місцевому рівнях;

розробка та проведення тематичних науково-практичних семінарів та тренінгів для представників

влади, бізнесу та громадських організацій щодо питань забезпечення узгодженої взаємодії при вирішенні питань соціальної безпеки (за основними її складовими і напрямками забезпечення);

спільна з усіма основними суб'єктами (влада, бізнес, третій сектор) експертиза регіональних та місцевих нормативно-правових актів, стратегій, програм, угод щодо їх впливу на стан та динаміку соціальної безпеки на місцевому та регіональному рівнях, розробка відповідних рекомендацій щодо їх доопрацювання, в тому числі і щодо залучення потенціалу інститутів громадянського суспільства.

розповсюдження набутого досвіду залучення інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки.

4. Створення Фонду підтримки громадської самоорганізації в сфері соціальної безпеки із мережею його регіональних представництв. Фонд доцільно створити за участі держави, бізнесу та громадських організацій. Основне завдання Фонду – фінансова підтримка діяльності інфраструктури розвитку громадянського суспільства та залучення його потенціалу до забезпечення соціальної безпеки (ресурсно-моніторингові центри, інтернет-портал), а також фінансування перспективних соціальних проєктів, спрямованих на вирішення гострих соціальних проблем та забезпечення соціальної безпеки, що реалізуються за участі інститутів громадянського суспільства.

5. Розробка оновленої Стратегії забезпечення соціальної безпеки України та її регіонів. Основною метою цієї Стратегії має стати створення та інституціоналізація системи механізмів забезпечення соціальної безпеки суспільства, включаючи питання створення та функціонування відповідної інфраструктури, нормативно-правового, організаційно-управлінського та фінансового забезпечення. Обов'язковим суб'єктом розробки та реалізації стратегії повинно стати громадянське суспільство, а обов'язковим її елементом – напрями і заходи щодо розвитку інститутів громадянського суспільства та залучення їхнього потенціалу до забезпечення соціальної безпеки.

6. Закріплення на законодавчому рівні необхідності проведення експертизи державних програм та стратегій, нормативно-правових актів, великих інвестиційних проєктів та угод щодо їх відповідності вимогам забезпечення соціальної безпеки суспільства та потребам розвитку громадянського суспільства в Україні, та розробка відповідних механізмів проведення такої експертизи. У відповідності із висновками експертизи має прийматися рішення щодо необхідності доопрацювання вищезгаданих документів, причому це рішення повинно мати обов'язковий, а не рекомендаційний характер.

7. Удосконалення нормативно-правових механізмів щодо обов'язкового включення питань соціальної безпеки (за її основними складовими та напрямками забезпечення) та розвитку громадянського суспільства до переліку пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на всіх рівнях (в межах їх компетенції та із відповідною конкретизацією).

8. Розробка системи моніторингових показників щодо участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки.

9. Активізація міжнародного співробітництва у сфері розробки та впровадження механізмів забезпеч-

ення соціальної безпеки суспільства за її основними складовими, зокрема – адаптація прийнятної до українських умов світового досвіду участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки.

10. Залучення ресурсної бази і кадрового потенціалу науково-дослідницьких установ (вищі навчальні заклади, установи НАН України та ін.) та громадських організацій до проведення відповідних науково-прикладних робіт із вивчення, адаптації та розробки дієвих механізмів залучення потенціалу інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки, а також до реалізації пілотних проектів і розробки відповідних нормативно-правових актів, стратегій та програм різного рівня.

11. Розробка пакету науково-методичних матеріалів щодо підготовки стратегій (програм) забезпечення соціальної безпеки за основними її складовими, в тому числі і через залучення потенціалу інститутів громадянського суспільства. Практичне значення такого пакету документів полягає в необхідності забезпечити оптимальний рівень деталізації стратегій (програм), а також зафіксувати необхідні елементи стратегії (програми) забезпечення соціальної безпеки суспільства на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому).

12. Сприяння активізації участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки через організацію та проведення круглих столів, конференцій та інших заходів, спрямованих на залучення їхнього потенціалу до вирішення проблем соціальної безпеки суспільства. Відповідні заходи на регіональному рівні доцільно організувати на базі ресурсно-моніторингових центрів, мова про які йшла вище.

13. Створення та впровадження організаційно-управлінських інструментів, що забезпечать реальну участь громадськості у прийнятті та реалізації рішень щодо місцевого та регіонального розвитку на засадах принципів децентралізації, розробка відповідних нормативно-правових документів (у взаємодії з фахівцями, які представляють громадський сектор).

14. Забезпечення розвитку міжмуніципального співробітництва громад, як інструменту вирішення соціально-економічних та екологічних проблем, для об'єднання обмежених ресурсів (фінансових, кадрових та ін.), збільшення шансів на отримання грантового фінансування від міжнародних фінансових інституцій.

15. Розробка та впровадження міжрегіональних проектів з об'єднання зусиль територіальних громад міст і районів, які не постраждали від бойових дій, з тими, що постраждали, з метою поєднання ресурсів, налагодження міжрегіональної взаємодії та взаємодопомоги, формування відчуття єдності та цілісності України.

Наведений вище перелік заходів містить основні напрями і зміст діяльності із залучення потенціалу громадської самоорганізації та інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки, в першу чергу – на регіональному рівні. Їхня практична реалізація сприятиме, з одного боку, розвитку громадянського суспільства в Україні та становленню реальної демократії, а з іншого – дозволить

значно ефективніше долати загрози та виклики, які виникають в контексті подій останніх двох років та ставлять під загрозу соціальну безпеку української держави та її регіонів.

Список використаних джерел

1. Антонюк П. П. Теоретико-концептуальні підходи до поняття "соціальна безпека" підприємства : характеристики, переваги, недоліки / П. П. Антонюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки . – 2013. – № 1. – С. 214-219. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vzhdtu_econ_2013_1_49.pdf.

2. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження Європейських стандартів взаємодії з державою: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2013 року, м. Київ) / упоряд. В.М. Яблонський, О.А. Корнєєвський, П.Ф. Вознюк. – К.: НІСД, 2014. – 192 с. – (Сер. «Громадянське суспільство», вип. 1).

3. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №36. – Ст. 351. – (Зі змінами від 27.03.2014. – №22. – Ст. 816).

4. Коленда Н.В. Соціальна безпека населення та її основні складові. /Н.В. Коленда // Науковий журнал «Збірник наукових праць SWorld», зареєстрований в наукометричній базі РИНЦ. – Одеса: КУПРИЕНКО, 2013. – Вип. 1., т. 32. – С. 27-32.

5. Коленда Н.В. Сутність механізму забезпечення соціальної безпеки населення / Н.В. Коленда // Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент": Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2012. – Вип. 9 (34), ч. 1. – С. 140-149.

6. Новікова О. Ф. Соціальна політика в системі державного та регіонального управління / О. Ф. Новікова // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; [відп. ред. О. О. Беляєв]. Спец. вип., т. 2 : Соціально-трудова відносина: теорія та практика : у 3 т., 2010. – С. 198-205.

7. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення / О.Ф. Новікова. – Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.

8. Панькова О.В. Теоретичні засади залучення соціальних ресурсів громадських об'єднань на потреби розвитку регіонів в умовах децентралізації / Панькова О., Касперович О., Іщенко О. // Український соціум. – 2015. – №3. – С. 20-28.

9. Повстин О.В. Соціальна безпека суспільства як фактор впливу на розвиток особистості / Повстин О., Саміло А. // Збірник статей VI Всеукраїнської наукової конференції «Гуманітарні аспекти формування особистості», 27 квітня 2012 р. – Львів: ЛДУ БЖД, 2012. – С. 215-223.

10. Сидорчук О. Залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки України / Сидорчук О. // Україна: аспекти праці. – 2015. – №2. – С. 28-34.